

него класса, сокращение неравенства, постепенное стирание крайностей между богатством и бедностью. В качестве отдаленного идеала он выдвигает "выравнивание состояний". Однако он категорически против насильственного уравнивания имущества. Такого социального равенства, с его точки зрения, быть не может¹².

Осуществление индивидуалистического принципа пользы, по Бентаму, неразрывно связано с наличием политической свободы. Он полагает, что обеспечению безопасности мешают два "внутренних врага": во-первых, "враги неофициальные" — это граждане, совершающие преступления, и, во-вторых, "враги официальные" — должностные лица, нарушающие закон и творящие произвол. Поэтому необходимы политические гарантии гражданских прав и свобод. Такие гарантии, по мысли Бентама, дает только демократия, способствующая осуществлению главной цели государства: достижению "наибольшего счастья для наибольшего числа людей"¹³. Отсюда и эволюция взглядов Бентама на форму правления. Вначале он одобрял конституционную монархию в Англии, высказывался за высокий имущественный ценз, долгосрочность избранного представительства и т.п. В этот период он резко осуждал демократию как "анархию". Однако под влиянием буржуазных радикалов, требовавших упразднения феодальных пережитков в государственном строе Англии, Бентам меняет свои взгляды.

Он выступает с острой критикой монархии и утверждает, что учредительная законодательная власть должна принадлежать народу. Ему обязаны быть подконтрольны и должностные лица. С этой целью Бентам предлагает провести ряд коренных демократических преобразований институтов власти. Верховная законодательная власть, по его мнению, должна быть предоставлена однопалатному представительному собранию, которое образуется на основе всеобщих выборов. Верхняя палата как источник аристократических притязаний упраздняется (раньше он признавал ее необходимость). Все должностные лица, чиновники должны быть подотчетны народу и сменяемы в любое время¹⁴. Для первой половины XIX века это весьма радикальные требования; полностью они не были осуществлены ни в одном государстве.

Как и многие либеральные мыслители того времени, Бентам осуждал агрессивные войны и колониальный режим. Он разрабатывал проекты создания международных организаций для предупреждения войн и мирного решения межгосударственных конфликтов.

Социально-политическая концепция Бентама, будучи идеологическим обоснованием "левого" либерализма, оказала большое влияние на развитие буржуазно-демократического движения в Англии и многих других странах.

Провозгласив основой нравственности и критерием человеческих поступков исключительно пользу, Бентам не только следовал этому принципу всю жизнь, но не захотел изменять ему и после смерти. Органы своего тела он завещал использовать для медицинских целей, а скелет — хранить, "обрядив в приличную одежду". И до сих пор скелет ученого, облаченный в его костюм, с посмертной восковой маской на черепе встречается студентов в фойе главного корпуса Университетского колледжа в Лондоне.

¹ Юрѝн А. Вялікае каханне вялікіх мужчын // Беларускі ўніверсітэт. 1993. 4 сакавіка.

² См.: Бентам И. Введение в основания нравственности и законодательства. СПб, 1867. С.19.

³ См.: Бентам И. Принципы законодательства. СПб. 1896. С.4.

⁴ См.: Бентам И. Введение в основания нравственности и законодательства. С.1.

⁵ Bentham J. Deontology or the Science of Morality. London, 1834. V.1-2.

⁶ Ibid.

⁷ См.: Бентам И. Принципы законодательства. С. 40.

⁸ См.: Бентам И. Рассуждение о гражданском и уголовном законоположении. СПб. 1806. Т.2. С.154.

⁹ См.: Бентам И. Принципы законодательства. С.87.

¹⁰ Там же. С.60.

¹¹ Там же. С.105.

¹² См.: Бентам И. Основные начала гражданского кодекса. СПб. 1867. С.417.

¹³ Bentham J. Deontology or the Science of Morality. V.2. P.31.

¹⁴ См.: Бентам И. Тактика законодательных собраний. СПб, 1907. С.157.

С.Н. МАРТЫНАЎ, І.Ф. ШМЫГАЎ, А.Н. ЕЛСУКОЎ, І.Ф. УХВАНАВА

ДЫЯЛОГ ЯК ЖЫВАТВОРНАЯ КРЫНІЦА РАЗВІЦЦЯ І АДУХАЎЛЕННЯ НАВУКОВАЙ ДУМКІ (да заснавання фонда імя Я.Пятроўскага)

Цікавасць філосафаў да такога сацыяльна апасродкаванага інстытута, як мова, сталая і з'явілася практычна паралельна з інтарэсам да філасофіі як на-

вукі. Аднак ніколі раней філосафы ўсяго свету не аналізавалі праблему моўнага значэння так інтэнсіўна і, як ахарактарызаваў гэты працэс нямецкі філосаф К.О.Апель у кнізе "Трансфармацыя філасофіі", з такім "гіганцкім напружаннем сіл", як у XX стагоддзі, у эпоху, што характарызуецца "зваротам да адказнага карыстання мовай як інстытутам усіх грамадскіх інстытутаў, з якім вызваленая суб'ектыўнасць чалавека суадносіць сябе сёння як ніколі раней".

Менавіта стаўленне да мовы (яе быцця, гэта значыць апасродкаванага практыкай дыялогу) як асобнага грамадскага інстытута (а дакладней, метайнстытута), спароджанае пераносам увагі прадстаўнікоў катогорыі філосафаў да іншых сацыяльных навук з мовы індывіда на мову сацыяльнай групы і, далей, на мову нацыі, якая канстытуіруе, апрача іншага, яе "інстытуты практычнага жыцця", узмацніла значнасць моўнай праблематыкі і садзейнічала фармаванню лінгвістычнага ўхілу ў сусветнай сацыяльнай навуцы, які, трэба лічыць, будзе мець свой працяг. Мяркуюць, што ў наступным стагоддзі мова як сама па сабе, так і ў яе дачыненні да мыслення і свядомасці, будзе ў ліку асноўных праблем філасофіі².

Неабходна дадаць, што павышэнню значнасці моўнай праблематыкі ў сацыяльных навукх садзейнічала таксама канстатацыя буйнейшымі прадстаўнікамі прыродазнаўства нашага стагоддзя семантычнай неаднароднасці і недастатковасці нацыянальнай мовы не толькі як сродка фіксацыі навуковых ведаў, але і як асяроддзя навуковага дыскурсу³, а таксама прапанова нобелеўскага лаўрэата Н.Бора распаўсюдзіць прынцып дадатковасці на нацыянальныя мовы як кампліментарныя ў дачыненні да аб'ектыўнай рэальнасці "карціны свету".

Усё гэта прынцыпова значна пры размове пра навуку ў сусветным кантэксце, у тым ліку пра такую навуку, як філосафія. Узровень развіцця нацыянальнай філосафскай думкі залежыць і ад таго, наколькі інтэнсіўна вядзецца дыялог яе прадстаўнікоў з філосафамі, якія прадстаўляюць розныя краіны, розныя культуры, розныя навуковыя накірункі і нават розныя эпохі. Натуральна, што вынікам такога дыялогу не можа не стаць павышэнне ўзроўню развіцця нацыянальнай мовы, узбагачэнне не толькі яе формаў, але і сутнасці яе семантычнага патэнцыялу, ускладненне і паглыбленне той карціны свету, якую яна нясе ў сабе.

У гэтым кантэксце зусім на іншы п'едэстал узнімаецца перакладчык навуковай літаратуры, інакш высвечваецца значэнне публікацый як філосафаў старажытнасці, так і сучасных філосафскіх накірункаў, якія прадстаўляюць розныя нацыянальныя школы; прыходзіць асэнсаванне неабходнасці рэгулярнага вядзення такой працы, бо любы перашкоды ў вядзенні навуковага дыялогу на сусветным узроўні адрываюць нацыянальную думку ад жыватворнай крыніцы развіцця і натхнення, якое нясе ўсякі іншы погляд, усялякае іншае мысленне. Вядома, патрабаванні да перакладчыка навуковай філосафскай літаратуры надзвычай вялікія, бо яго праца прадугледжвае карпатлівую даследчыцкую і аднакасова моватворчую дзейнасць.

Такую працу добра зведаў на асабістым вопыце наш зямляк, жыхар ЗША Ян Пятроўскі. Цяжка нават ацаніць усё тое, што зроблена гэтым чалавекам для беларускай культуры. Вынікі яго перакладчыцкай, даследчыцкай і пісьменніцкай дзейнасці маюць агульнанацыянальнае значэнне. Ён упершыню пераклаў са старажытнагрэчаскай на беларускую мову творы Платона і многіх іншых старажытнагрэчаскіх філосафаў, што склала некалькі тамоў серыі "Выбраныя дыялогі" ("Політэя", "Абарона Сакрата", "Файдон", "Сымпозыён Іен" і інш.). З пад яго пяра выйшлі два тамы "Мемуараў", тры тамы зборніка "Лепшыя думкі чалавека", ім створаны "Класычны грэчаска-беларускі слоўнік".

Усё гэта ён выдаў за ўласны кошт і, разумеючы значнасць гэтай працы для свайго народа, заснаваў Беларускі харытатыўна-адукацыйны фонд, якому наддана яго імя. Гэты фонд зарэгістраваны Пасольствам Рэспублікі Беларусь у ЗША як непалітычная ўстанова агульнаадукацыйнага напрамку, якая падпарадкоўвае сваю дзейнасць выключна інтарэсам забеспячэння братэрства, свабоды і роўнасці паміж людзьмі. Фонд мае намер служыць справе адукацыі як беларусаў, так і амерыканцаў беларускага паходжання. Адной са сваіх асноўных мэт фонд лічыць садзейнічанне прапагандзе і выданню на Беларусі класічных філосафскіх твораў з антычнасці да сучаснасці. Заснавальнік зацікаўлены ў разгортванні дзейнасці фонду на бацькаўшчыне і гатовы даць для гэтай мэты грошы, матэрыяльную базу, архівы...

"У 1919 годзе, калі прыехаў са Слуцка ў Вільню, – гаворыць ён, – не адчуваў, што я ў эміграцыі. Бо ўсюды гучала беларускае слова. А вось калі ў 1953 годзе я прыехаў у Амерыку, тут я спаткаў зусім іншы свет. Я ўпершыню перажыў тут страшэнную хваробу – настальгію: сум па бацькаўшчыне. Я спытаў сябе, па чым сумую? Пачаў разважаць і прыйшоў да пераканання, што сумую я не па

маёй бацькаўшчыне, а па Еўропе... Нездарма ж некалі Сакрат гаварыў: “Я – грэк, я – грамадзянін Атэнаў. А яшчэ я – грамадзянін Сусвету”.

Сапраўды, доктар Ян Пятроўскі – грамадзянін Еўропы. Нарадзіўся ў Слуцку. Ваеннай восенню 1919 г. сям’я Пятроўскіх пераехала ў Вільню, дзе пражыла амаль да пачатку другой сусветнай вайны. У 1927 г. Яна прызвалі ў польскае войска; спачатку служыў у Лідзе, потым вучыўся ў падафіцэрскай школе і школе падхарунжых. Жаданне зразумець сутнасць іншага светапогляду прывяло, пасля звальнення з арміі, на вучобу ў тэалагічную Біблійную школу, па заканчэнні якой працаваў у Варшаве, а потым чатыры гады ў Дзярычыне мясцовым прапаведнікам на беларускай мове. У 1936 г. пераводзіцца ў Варшаву, дзе выконвае абавязкі пастара і адначасова сакратара Польскай метадысцкай гадавой канферэнцыі.

З пачаткам вайны Ян Пятроўскі быў вымушаны пакінуць Варшаву. Як пратэстанцкі прапаведнік жыў на Нямеччыне і ў нейкай ступені працягваў вакопрэлігійную дзейнасць, рыхтаваў да выдання “Новы Запавет” на беларускай мове. У гэты ж час пачаў працаваць над перакладамі. Даследаванні значна ўскладняліся тым, што ўласная бібліятэка была арыштавана гестапа з прычыны знаходжання ў ёй шэрагу падазронных кніг, у лік якіх увайшлі “Стары Запавет” на старажытнаўрэйскай мове, “Гісторыя расійскай рэвалюцыі” (у двух тамах) Л. Троцкага. Сам Пятроўскі пасля допыту і адпаведных тлумачэнняў таго, што ён як пастар “мае патрэбу ў сваёй працы час ад часу заглянуць у гэбрэйскі тэкст”, быў адпушчаны.

Пасля вайны Пятроўскі працягваў сваю рэлігійную дзейнасць сярод суайчыннікаў у Аўстрыі як прадстаўнік Метадысцкай царквы. У 1953 г. ён са сваёй сям’ёй перабраўся ў Злучаныя Штаты Амерыкі, дзе працягвае працу ў якасці прапаведніка Метадысцкай царквы і поўнацэнна аддаецца даследчай і перакладчыцкай дзейнасці.

Цяпер Пятроўскі жыве на поўдні ЗША, у штаце Фларыда, і марыць аб выданні сваіх перакладаў класічнай грэчаскай філасофіі на Беларусі.

Беларускі харытатыўна-адукацыйны фонд імя Яна Пятроўскага прызначаны садзейнічаць аб’яднанню беларусаў сусвету, далейшаму развіццю навуковага патэнцыялу рэспублікі, узбагачэнню нацыянальнай філасофскай спадчыны, павышэнню ўзроўню вышэйшай адукацыі, адраджэнню нацыянальнай перакладчыцкай школы.

Для ўпарадкавання перакладчыцкай дзейнасці Беларускага фонду неабходна заснаваць яго арганізацыйны камітэт, у склад якога могуць увайсці прадстаўнікі кафедраў філасофска-эканамічнага факультэта Белдзяржуніверсітэта (у прыватнасці, кафедры гісторыі філасофіі), філалагічнага факультэта (кафедра класічных моў і беларускай мовы), прадстаўнікі нездзяржаўных структур, а таксама грамадскасці. Запрашаем усіх, хто зацікаўлены ў стварэнні Беларускага фонду імя Яна Пятроўскага і мае адпаведныя магчымасці, да супрацоўніцтва.

¹ Apel K., O. Transformation der Philosophie: Bd. 1. Sprachanalytik, Semiotik, Hermeneutik. Frankfurt am Main, 1976. S.220.

² Гл.: Портнов А. Н. Язык и мышление: основные парадигмы исследования проблемы в философии XIX–XX вв. Иваново, 1994. С.9.

³ Гл.: Гейзенберг В. Физика и философия. Часть и целое. М., 1989.

⁴ Гл.: Бор Н. Избр. научные соч. М., 1971. Т.2.

⁵ Пранчак Л. Белорусская Америка. Мн., 1994. С.246.

Е.А. ДУДКО

ПРОЦЕСС ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЯ: ЕГО СТРУКТУРА

Целенаправленная деятельность человека неразрывно связана с принятием решения, выбором курса действий для получения определенного, заранее намеченного результата. В современном динамичном обществе не только индивид, но и сообщество, а также общество в целом стоят перед проблемой выбора программ жизнедеятельности, стратегии выживания. На фоне кардинальных изменений в образе жизни и мышлении, нестабильности ситуации происходит переоценка ценностей, идет поиск приемлемых вариантов развития.

Принятие решения для руководителя любого уровня является типовой задачей, которая со временем становится все более сложной и ответственной. Поступающий объем информации, которую требуется осмыслить, нередко превосходит компетенцию и возможности отдельного лица. Поэтому при выработке наиболее важных решений пользуются рекомендациями экспертов и консультантов.